

Anna Krasnowolska

Zakład Iranistyki IO UJ

Iranistyka krakowska i jej twórcy

Pierwszą osobą, która w Krakowie wykładała język i literaturę perską, był Wilhelm Münnich, orientalista z Getyngi, który w roku 1818 objął Katedrę Języków Orientalnych na Uniwersytecie Jagiellońskim. Tekst jego wygłoszonego po łacinie wykładu pt. „De poesi Persica” ukazał się drukiem w *Rocznikach Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Krakowskim połączonego* w roku 1825 (polski przekład opublikował „Dziennik Wileński” w roku 1829)¹. W roku 1826 Münnich przeniósł się do Wilna, gdzie jego wykłady wywarły istotny wpływ na orientalne zainteresowania pokolenia mickiewiczowskiego². Na UJ studia iranistyczne podjęto dopiero po blisko 100 latach.

Nie znaczy to, że w Krakowie w XIX wieku literaturą perską nikt się nie interesował. Dwie znaczące inicjatywy mające na celu jej prezentację polskim czytelnikom wyszły od profesorów UJ, niebędących orientalistami. Pierwszym z nich był Lucjan Siemieński (1807–1877), poeta, publicysta, profesor literatury powszechnej, który jako pierwszy w Polsce przetłumaczył fragment *Szahname* Ferdousiego, perskiego poematu epickiego z przełomu X/XI wieku (Warszawa 1855)³, drugim – znany historyk Józef Szujski (1835–1885), który w swojej książce *Rys dziejów piśmiennictwa świata niechrześcijańskiego* (Kraków 1867) jeden rozdział poświęcił literaturze perskiej, przedmuzułmańskiej i klasycznej, zamieszczając w nim przekłady wierszy kilku poetów klasycznych⁴. Ani jeden, ani drugi z tych autorów nie znał perskiego, swoich przekładów dokonywali więc poprzez języki trzecie. Dla Szujskiego podstawowym źródłem wydają się prace wiedeńskiego orientalisty Hammer-Purgstalla (1774–1856), na którego przekładach oparł się potem również Tadeusz Miciński (1873–1918), tłumacząc na polski wiersze Rumiego⁵.

¹ „De poesi Persica”. *Scriptis Dr. Guil. Münnich, Prof. Publ. Ord. in Universitate studiorum Jagellonica*, „Rocznik Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Krakowskim połączonego”, t. X, w Krakowie 1825, s. 35–84; polski przekład w: „Dziennik Wileński” 1829, t. VIII, „Historia i literatura”, s. 3–32.

² Zob. J. Reychman, *Zainteresowania orientalistyczne w środowisku mickiewiczowskim*, [w:] *Szkie z dziejów polskiej orientalistyki*, t. I, red. S. Strelcyn, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1957, s. 81–82; A. Zajączkowski, *Z dziejów orientalizmu polskiego doby mickiewiczowskiej*, *op.cit.*, s. 123 i nast.

³ *Biszen i Menisze. Ustęp z Firdusiego poematu: Szach-namech*, przekład Lucyana Siemieńskiego, W Księgarni J. Klukowskiego, Warszawa 1855.

⁴ Odczyt piąty: Aryjczycy – Lud Zendów – Zendawesta. Firdusi. Saadi. Hafis, s. 79–113.

⁵ T. Miciński, *Poezje*, oprac. J. Prokop, Wydawnictwo Literackie, Kraków: 1964; zob. też W. Dulęba, *Gazale Dżalaluddina Rumiego w interpretacji Józefa von Hammera i Tadeusza Miciń-*

Siemieński w pełni zdawał sobie sprawę z niedostatków przekładu z drugiej ręki. We wstępie do historii Biżana i Maniże usprawiedliwia swoje podjęcie się przekładu pomimo braku znajomości języka tym, że „jedyny polski poeta znający perski”, domyślnie Aleksander Chodźko przebywający na emigracji w Paryżu, literaturą epicką się nie zainteresował. Chodźko notabene, będący nie tylko poetą romantycznym, lecz także zdolnym orientalistą, przysłał bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności, która powstała w Krakowie w 1871 roku, kolekcję swoich prac, zarówno slawistycznych, jak iranistycznych, z dedykacjami i własnym zdjęciem. Prace te ponad sto lat przeleżały nietknięte. Gdy po raz pierwszy sięgnęłam po nie w latach 80. XX wieku, miały nieporozcinane strony.

Specyfika studiów iranistycznych wynika z właściwości kultury, której dotyczą. Po najeździe arabskim w VII wieku n.e. ludy irańskie znalazły się w obrębie świata islamu, współtworząc jego synkretyczną kulturę, której tożsamość wynikała ze wspólnej religii i upowszechnienia języka arabskiego jako jej nośnika. Jednak podbój arabski i islamizacja, które zniszczyły monarchię Sasanidów i zepchnęły na margines religię zoroastryjską, nie odebrały Irańczykom ich języka, tradycji kulturowych i poczucia własnej odrębności. Kultura i literatura muzułmańskiego Iranu to kontynuacja i twórczy rozwój dorobku sprzed najazdu arabskiego. Kultura, języki i literatura ludów irańskich mają historię, której początki udokumentowane źródłami pisanymi sięgają prawie półtora tysiąca lat przed islamem. Dlatego studia iranistyczne nie mogą się ograniczać do samej tylko znajomości języka nowoperskiego i tworzonej w nim literatury klasycznej, zapisywanej alfabetem arabskim, począwszy od końca IX wieku n.e. By rozumieć zjawiska i procesy zachodzące w tych dziedzinach także po podboju arabskim i aż do dzisiaj, należy mieć wiedzę o przedmuzułmańskiej przeszłości świata irańskiego, a jego języki, religie i teksty muszą być rozpatrywane w kontekście szeroko rozumianej kultury świata muzułmańskiego z jednej strony oraz w kontekście indoirkańskim czy wręcz indoeuropejskim – z drugiej. Jest to kultura zachowująca nieprzerwaną ciągłość i tożsamość pomimo wszelkich dziejowych kataklizmów, zmian politycznych i religijnych, ewolucji języka. Jej współczesne formy na obszarach zamieszkiwanych przez ludy irańskie (Iran, Afganistan, Tadżykistan, Kurdystan) są nie mniej ciekawe niż te starożytne i klasyczne. Świat irański podlega dynamicznym przemianom kulturowym i modernizacyjnym, od XIX wieku wchodząc, często drogą wydarzeń dramatycznych, w sferę cywilizacji globalnej. Nowoczesna iranistyka powinna uwzględniać wszystkie te aspekty.

Studia iranistyczne w Krakowie rozwinęły się i uniezależniły stopniowo, przez połączenie trzech różnych tradycji odpowiadających z grubsza różnym stadiom rozwoju i aspektom kultury świata irańskiego.

skiego, [w:] *Studia o Tadeuszu Micińskim*, red. M. Podraza-Kwiatkowska, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1979, s. 403–432; E. Nowakowska, *Przekłady gazali Dżalaluddina Rumiego na tle twórczości Tadeusza Micińskiego*, *op.cit.*, s. 433–442.

Jak wcześniej pisał prof. Andrzej Zaborski, twórcą nowoczesnej orientalistyki w Krakowie (od roku 1919) był prof. Tadeusz Kowalski (1889–1948)⁶. W jego badaniach język nowoperski i perska literatura klasyczna stanowiły, obok arabskiego i tureckiego, trzeci składnik kultury islamu i w takim kontekście były rozpatrywane⁷. Kowalski jako iranista poświęcił obszerny szkic krytyczny czterowerszom Omara Chajjama⁸ i ich przekładom oraz dwutomową monografię – eposowi *Šahname* Ferdousiego⁹. Kilka jego pomniejszych artykułów dotyczących *Šahname*, opublikowanych zostało oddzielnie¹⁰. W *Studiach*, które powstały w czasie II wojny światowej, a wyszły drukiem już po śmierci autora, w latach 1952–1953, Kowalski rozpatruje perski epos przede wszystkim w kontekście kultury świata muzułmańskiego, znacznie mniejszą wagę przywiązując do jego przedmuzułmańskich korzeni, które traktuje raczej zdawkowo. Program studiów orientalistycznych zapoczątkowanych w Krakowie przez Kowalskiego w okresie międzywojennym i kontynuowany w latach po II wojnie światowej obejmował lekturę perskich poetów klasycznych okresu muzułmańskiego, wymagającą biernej znajomości literackiej formy języka nowoperskiego. Jak wynika ze sprawozdań publikowanych przez lwowski „Rocznik Orientalistyczny”, przykładowo w roku akademickim 1925/1926 na Uniwersytecie Jagiellońskim prof. Kowalski prowadził wykład z gramatyki opisowej języka perskiego i lekturę łatwych perskich tekstów klasycznych, a w roku 1928/1929 – lekturę tekstów perskich dla zaawansowanych¹¹. Taki model studiów nie uwzględniał ani martwych języków staro- i średnioirańskich i ich literatury, ani też irańskiej współczesności z jej kolokwialną, żywą wersją języka i żywiołowo się rozwijającą literaturą najnowszą. Lektorat perszczyzny mówionej zaistniał tylko na krótko w roku 1948 dzięki obecności lewicowego irańskiego dziennikarza Huszanga Warzande, który w Krakowie pojawił się na studiach prawniczych. Za informacje o nim wdzięczna jestem p. Danucie Kot z Izraela i p. Czesławowi Srzednickiemu, którzy studiowali orientalistykę w Krakowie w latach bezpośrednio powojennych.

⁶ Zob. też: A. Zaborski, *Tadeusz Kowalski (1889–1948)*, [w:] *Złota Księga Wydziału Filologicznego*, red. J. Michalik, W. Walecki, Księgarnia Akademicka, Kraków 2000, s. 409–417; *Tadeusz Kowalski 1889–1948. Materiały z Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 19 czerwca 1998*, red. R. Majkowska, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1999.

⁷ Zob. szkic T. Kowalskiego *Składniki kultury muzułmańskiej*, w jego *Na szlakach islamu. Szkice z historii kultury ludów muzułmańskich*, Gebethner i Wolff, Warszawa–Kraków–Lublin–Łódź–Poznań–Wilno–Zakopane 1935, s. 63–83.

⁸ Omar Chajjam, [w:] „Przegląd Współczesny” 1934, t. IX, s. 261–287 i t. X, s. 19–52; przedruk całości w: *Na szlakach islamu, op. cit.*, s. 123–183.

⁹ *Studia nad Šāh-nāme*, t. I–II, nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków: 1952, 1953.

¹⁰ *Ze studiów nad Šāh-nāme*, „Sprawozdania PAU”, nr 46, Kraków 1945, s. 14–20; *Les Turcs dans le Šāh-nāme*, „Rocznik Orientalistyczny” 1948, t. XV, s. 49–99; *Przysięgi w Šāhnāme*, „Przegląd Orientalistyczny” 1956, t. XX, s. 111–138.

¹¹ *Orientalistyka na uniwersytetach polskich*, „Rocznik Orientalistyczny” 1925, t. III, s. 334–337; „Rocznik Orientalistyczny” 1928, t. VI, s. 268–272.

Począwszy od lat 50., w programie studiów krakowskiej orientalistyki zaczęły się wyodrębniać trzy specjalizacje – arabistyczna, turkologiczna i iranistyczna; podział ten został usankcjonowany powołaniem odpowiednich zakładów z ich kierownikami, w roku 1972.

Badania językoznawcze staro- i średnioirańskie, będące drugim elementem studiów iranistycznych, były prowadzone na UJ w okresie międzywojennym i zaraz po wojnie w ramach indianistyki. Prof. Helena Willman-Grabowska (1870–1957)¹², indianistka wykształcona w Paryżu, gdzie studiowała m.in. u A. Meilleta, objęła Katedrę Sanskrytu i Filologii Indyjskiej w roku 1927 i kierowała nią do jej zamknięcia w roku 1947, z przerwą na lata wojenne, gdy prowadziła nauczanie podziemne. Willman-Grabowska specjalizowała się w językach i literaturze staroindyjskiej (sanskryt, pali), badania nad językami staro- i średnioirańskimi (awestyjskim i staroperskim, pahlawi i sogdyjskim) oraz ich tekstami traktując jako uzupełnienie studiów indianistycznych. Jej studenci czytali próbki tekstów awestyjskich i staroperskich inskrypcji klinowych.

W roku 1948 w miejsce Katedry Sanskrytu powstała Katedra Językoznawstwa Ogólnego i Indoeuropejskiego prof. Jerzego Kuryłowicza (1895–1978), u którego kształciło się kolejne pokolenie krakowskich iranistów językoznawców (Wojciech Skalmowski, Barbara Mękarska), a prof. Andrzej Pisowicz, armenista i iranista, znawca języka kurdyjskiego i języków kaukaskich, kierownik Zakładu Iranistyki w latach 1976–1996 (z przerwami), pisał doktorat. Ich z kolei uczniowie kontynuują tradycje językoznawcze na iranistyce do dziś. Z Katedrą Językoznawstwa Ogólnego i Indoeuropejskiego był związany, po zamknięciu indianistyki, doc. Tadeusz Pobożniak (1910–1991)¹³, indolog, uczeń Willman-Grabowskiej, który obok języków indyjskich zajmował się staroirańskimi, a przed reaktywacją indianistyki krakowskiej (1972) prowadził zajęcia zarówno z języków indyjskich (sanskryt, hindi), jak i staroirańskich (awestyjski, staroperski) dla iranistów. Praca doktorska Pobożniaka, obroniona w roku 1948, dotyczyła narzędnika w awestyjskich *Gathach*¹⁴, a jego komentowany przekład *Gathów* nadal czeka na opublikowanie. W Katedrze Językoznawstwa Ogólnego był też zatrudniony w latach 1960–1967 dr Wojciech Skalmowski (1933–2008), późniejszy (od 1970) profesor Uniwersytetu Katolickiego w Leuven w Belgii, który w Krakowie prowadził wykłady z gramatyki opisowej języka perskiego dla studentów orientalistyki UJ. Jest on autorem licznych artykułów z zakresu językoznawstwa irańskiego i perskiej poezji klasycznej, na której temat miał własną, kontrowersyjną teorię¹⁵. Oprócz

¹² R. Czekalska, *Helena Willman-Grabowska (1870–1957)*, [w:] *Uniwersytet Jagielloński – Złota Księga Wydziału Filologicznego*, op.cit., s. 223–230.

¹³ P. Piekarski, *Tadeusz Pobożniak (1910–1991)*, [w:] *Uniwersytet Jagielloński – Złota Księga Wydziału Filologicznego*, op.cit., s. 667–671.

¹⁴ Streszczenie pracy: *The Instrumental in Gatha*, „Folia Orientalia” 1965, t. VII, s. 119–173.

¹⁵ Zob. wybór jego artykułów: W. Skalmowski, *Studies in Iranian Linguistics and Philology*, red. A. Krasnowolska, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004.

języków staro- i średnioirańskich Skalmowski jako pierwszy w Polsce zainteresował się językiem paszto¹⁶ (następnie wyspecjalizowała się w nim i szerzej w studiach afgańskich prof. Jadwiga Pstrusińska). Również w Katedrze Językoznawstwa pracował (od roku 1972) doc. Józef Reczek (1936–1988)¹⁷, sławista o wielkiej erudycji i zainteresowaniach orientalistycznych i religioznawczych, który jako pierwszy poprowadził dla iranistów wykład o religiach przedmużmańskiego Iranu. Jego praca habilitacyjna była ważnym głosem w dyskusji o irańsko-słowiańskich związkach językowych¹⁸. Indoeuropeista prof. Wojciech Smoczyński przez wiele lat prowadził dla iranistów wykłady z językoznawstwa ogólnego i indoirkańskiego.

Jak się wydaje, pierwszą osobą w Krakowie, która, zgodnie ze standardami iranistyki światowej, połączyła w swoich badaniach nad literaturą perską nurt islamistyczny ze staro-/średnio-irańskim był Marian Molé (1924–1963). W roku 1948 obronił on na Wydziale Filologicznym UJ pracę doktorską „*Gāršāsp-nāmā* ‘Asadi’ego z Tus a legenda o Krsāspie. Przyczynek do badań nad formacją i rozwojem eposu irańskiego”¹⁹, której promotorem był prof. Kowalski. Praca nie została nigdy wydana drukiem, w polskich czasopismach orientalistycznych Molé opublikował tylko swoje najwcześniejsze artykuły²⁰; zasadnicza część jego działalności naukowej, którą wyrobił sobie trwałe miejsce w iranistyce światowej, przypada na lata spędzone w Paryżu.

Trzeci składnik nowoczesnych studiów iranistycznych wprowadzony został przez prof. Franciszka Machalskiego (1904–1979)²¹ już po II wojnie światowej. Jest nim irańska współczesność: język mówiony, nowa literatura perska, która od schyłku XIX wieku zaczęła się modernizować, zrywając z konwencją klasyczną, i wreszcie szersze zainteresowanie zagadnieniami kulturalno-społecznymi współczesnego Iranu. Franciszek Machalski, absolwent orientalistyki i polonistyki na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, ze studiów wyniósł zapewne tylko bierną znajomość perszczyzny klasycznej²², lecz w latach II wojny światowej z armią Andersa znalazł się w Iranie, gdzie spędził kilka lat (1942–1945),

¹⁶ Zob. jego artykuły przedrukowane w *Studies in Iranian Linguistics*, op.cit., cz. I: Grammar.

¹⁷ Zob. wstęp Leszka Bednarczuka i wspomnienia o Józefie Reczku w tomie *Polszczyzna i inne języki. Materiały z seminarium poświęconego pamięci doc. dr hab. Józefa Reczka*, red. A. Bochnakowa, L. Bednarczuk, J. Waniakowa, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.

¹⁸ J. Reczek, *Najstarsze irańsko-słowiańskie stosunki językowe*, nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1985; zob. też: K. Maciuszak, *Józefa Reczka Najstarsze irańsko-słowiańskie stosunki językowe jako źródło inspiracji*, [w:] *Polszczyzna i inne języki*, op. cit., s. 37–44.

¹⁹ 109 stron; Archiwum UJ, sygn. WHm 197.

²⁰ *Rustam a Krsāspa*, „Sprawozdania PAU”, 1948, t. XLIX, nr 6, s. 269–272; *Some remarks on the nineteenth fargard of the Videvat*, „Rocznik Orientalistyczny” 1953, t. XVII, s. 281–289.

²¹ Zob. A. Pisowicz, *Franciszek Machalski (1904–1979)*, „Przegląd Orientalistyczny” 1979, nr 3 (111), s. 335–337; A. Krasnowolska, *Franciszek Machalski (1904–1979)*, [w:] *Uniwersytet Jagielloński – Złota Księga Wydziału Filologicznego*, op.cit., s. 588–592.

²² Zob. jego artykuł: *Uwagi o liczbie mnogiej rzeczowników w Safarnāma Nasir-i Xusrōua*, „Rocznik Orientalistyczny” 1938 (1937), t. XIII, s. 123–128.

aktywnie wykorzystując je do poznania języka, literatury i realiów tego kraju. O ile większość polskich żołnierzy i cywilnych uchodźców w Iranie przebywała w obozach i instytucjach zamkniętych, dających ograniczoną możliwość kontaktu z miejscową kulturą i realiami życia codziennego, o tyle Machalski, z racji swoich kwalifikacji, znalazł się w sytuacji uprzywilejowanej. W czasie pobytu w Teheranie był stypendystą, sekretarzem, a w końcu prezesem Towarzystwa Studiów Irańskich (TSIr), powołanego do życia przez profesorów polskich uniwersytetów, którzy z Armią Andersa opuścili ZSRR. Wchodził w skład redakcji „Studiów Irańskich” – rocznika Towarzystwa, którego trzy numery wyszły w Teheranie w latach 1943–1945; tam publikował swoje artykuły i pierwsze przekłady poezji perskiej (klasycznej i współczesnej). W ramach działalności Towarzystwa Studiów Irańskich Machalski miał okazję poznać czołowe postaci perskiej literatury i nauki; był obserwatorem wydarzeń politycznych i kulturalnych lat 40., śledził perskie czasopisma, nowości wydawnicze i dyskusje w okresie wielkiego ożywienia kulturalnego i społecznego, jakie nastąpiło po detronizacji Rezy-szaha (1941), rozmawiał z ludźmi, którzy w młodości byli uczestnikami rewolucji konstytucyjnej (1905–1911). Z tym doświadczeniem Machalski wrócił do Polski i od roku 1951 zaczął prowadzić zajęcia z języka i literatury perskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim, a po przekształceniu Katedry Filologii Orientalnej w Instytut został pierwszym kierownikiem Zakładu Iranistyki.

O ile publikacje i wykłady prof. Machalskiego na temat literatury klasycznej, z wyjątkiem komentowanego przekładu *Zāla i Rudābe*, wydanego w serii Biblioteki Narodowej²³, nie były zbyt nowatorskie, o tyle jego prace dotyczące literatury czasów nowszych zyskały sobie trwałe miejsce w literaturze iranistycznej. Szczególnie dotyczy to trzypięciowej *La littérature de l'Iran contemporain* (obejmującej tylko poezję; trzeci tom wydany pośmiertnie)²⁴ i *Historycznej powieści perskiej* (1952); wartościowe są jego artykuły dotyczące prasy, życia kulturalnego i politycznego w Iranie w latach 40.²⁵ Machalski był autorem skryptów do literatury perskiej (klasycznej i współczesnej), które stanowiły podstawę studiów iranistycznych i główną lekturę krakowskich studentów przez długie lata, zwłaszcza że w tamtych czasach w bibliotece Instytutu Filologii Orientalnej perskich tekstów było bardzo niewiele.

Po śmierci prof. Machalskiego Instytut zakupił jego bibliotekę (niestety niekompletną), która stała się pierwszym większym księgozbiorem perskim w zbiorach UJ. Tą drogą trafiły do biblioteki IFO książki nabyte przez Machalskiego w Teheranie w latach 40., książki pochodzące z biblioteki TSIR, w roku 1946 przewiezionej do Bejrutu, który również dla Machalskiego stał się etapem w dro-

²³ Firdausi, *Opowieść o miłości Zala i Rudabe*, z oryginału perskiego przełożył, wstępem i przypisami opatrzył F. Machalski, Ossolineum, Wrocław–Kraków: 1961.

²⁴ Wrocław–Warszawa–Kraków 1965, 1967, 1980.

²⁵ Bibliografia prac F. Machalskiego: A. Krasnowolska, *Franciszek Machalski*, [w:] *Encyclopaedia Iranica* (online: www.iranica.com).

dze powrotnej do Polski, oraz książki przysyłane mu przez irańskich przyjaciół w latach powojennych. Wobec niemal całkowitego braku kontaktów z Iranem aż do końca lat 70. i braku podstawowych tekstów perskich w krakowskich bibliotekach był to bardzo cenny nabytek. Ze zbiorów prof. Machalskiego do biblioteki IFO trafiło kilka manuskryptów perskich (w katalogu Tadeusza Majdy figurują jako prywatna kolekcja Franciszka Machalskiego)²⁶ oraz interesująca kolekcja XIX-wiecznych perskich druków litograficznych.

Do nieżyjących już twórców krakowskiej iranistyki należy wreszcie Władysław Dulęba (1923–1987), znawca i tłumacz perskiej poezji klasycznej²⁷. Dulęba tłumaczył gazale Hafeza²⁸ i *Shahname* Ferdousiego (przetłumaczył ten wielki epos w całości, chociaż do tej pory tylko część ukazała się drukiem)²⁹, wydał też trzy kolejne tomy antologii poezji nowoperskiej, od jej początków w IX wieku po wiek XX³⁰, chociaż literaturą najnowszą i współczesnością irańską niezbyt się interesował. W swoich badaniach nad *Shahname* Dulęba pasjonował się mitologią i wierzeniami staroirańskimi, uważając zresztą irańskie przekazy epickie za mitologizację realnej historii Achemenidów, czemu dał wyraz w swojej pracy doktorskiej *Legenda Cyrusa w Shahname* (wydanej pośmiertnie)³¹. Zainteresowanie Dulęby poezją klasyczną zaowocowało wydaną w formie skryptu książką habilitacyjną *Klasyczne podstawy poetyki perskiej*, która jest próbą usystematyzowanego wykładu perskiej poetyki klasycznej, użytecznego dydaktycznie i naukowo. Biblioteka Władysława Dulęby była kolejnym dużym księgozbiorem iranistycznym, po śmierci właściciela zakupionym przez Instytut.

Dziś kontynuatorami dobrych tradycji krakowskiego językoznawstwa są irańscy starszego (prof. Andrzej Pisowicz, dr Barbara Mękarśka) i młodszego pokolenia (dr hab. Kinga Maciuszak, dr Tomasz Gacek, dr Marcin Rzepka, mgr Mateusz Kłagisz), którzy poszerzają i pogłębiają tradycyjny zakres iranistycznych badań językoznawczych o nowe dziedziny: dialektologię, etymologię,

²⁶ T. Majda, *Katalog rękopisów tureckich i perskich*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1967, s. 118–121.

²⁷ Zob. K. Soja-Blumhoff, *Władysław Dulęba (1920–1987)*, [w:] *Iranica Cracoviensia, Cracow Iranian studies in memory of Władysław Dulęba*, red. A. Krasnowolska, Cornelius, Cracow 1996, s. 5–12; A. Krasnowolska, *Władysław Dulęba – translator and scholar, Języki orientalne w przekładzie III / Oriental Languages in Translation*, red. A. Zaborski, M. Piela, Polish Academy of Sciences Press, Kraków 2008, s. 11–17.

²⁸ *Pieśni miłosne Hafiza*, wybrał i przetłumaczył W. Dulęba, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1973; wydanie II poszerzone i poprawione, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1979.

²⁹ Ferdousi, *Księga Królewska. Wybór*, przełożył i opracował W. Dulęba, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981; Abolqasem Ferdousi, *Księga Królewska. Shahname*, t. I, przełożył z oryginału perskiego W. Dulęba, wstęp, przypisy, opracowanie filologiczne A. Krasnowolska, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków 2004.

³⁰ *Dywan perski*, wybrał i przetłumaczył W. Dulęba, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1977; *Drugi dywan perski*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1980; *Trzeci dywan perski*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1986.

³¹ *The Cyrus Legend in the Šāhnāme*, The Enigma Press, Kraków 1995.

toponomastykę, modernizację języka perskiego, jego terminologie specjalistyczne. Prowadzone są badania nad językiem średnioperskim i jego tekstami, których przekłady na język polski po raz pierwszy zostały udostępnione polskiemu czytelnikowi³². Pomimo obecności specjalistów i dużego zainteresowania studentów z braku godzin dydaktycznych języki staro- i średnioirańskie są wykładane tylko w formie przeglądowej, do programu studiów iranistycznych wszedł natomiast drugi żywy język irański – regularnie są wykładane języki paszto (prof. J. Pstrusińska, mgr M. Kłagisz) i kurdyjski (prof. A. Pisowicz, dr J. Bocheńska), sporadycznie tadżycki i osetyński. Prof. Andrzej Pisowicz wraz z kurdyjskim współpracownikiem dr. Farhangiem M. Muhammadem przygotowuje obszerną gramatykę języka kurdyjskiego (dialekt sorani).

Badania nad literaturą perską postrzegana w szerokim kontekście kulturowym i w perspektywie diachronicznej – od starożytności po współczesność – prowadzą dziś w Krakowie dr hab. Anna Krasnowolska, dr Renata Rusek-Kowalska, dr Karolina Rakowiecka-Asgari. Wybitną indywidualnością, której pracę badawczą i translatorską przerwała przedwczesna śmierć, był dr Marek Smurzyński (1955–2009), absolwent uniwersytetów Łódzkiego, Warszawskiego i Teherańskiego, w Zakładzie Iranistyki UJ od roku 1997, znawca klasycznej poezji mistycznej i perskiego postmodernizmu, tłumacz Rumiego na polski³³ i Szymborskiej na perski³⁴.

Obecne pokolenie iranistów w coraz szerszym zakresie wykracza poza zainteresowania tradycyjnej filologii, nie rezygnując z jej metod badawczych. Wychodząc od coraz doskonalszej znajomości języka i rzetelnych badań nad tekstem, traktowanym jako tekst kulturowy, krakowscy irańscy eksplorują różne dziedziny kultury wysokiej i ludowej, dawnej i współczesnej, wkraczając w obszary zjawisk z zakresu religii, historii, sztuki, myśli społecznej i politycznej świata irańskiego. Jest to zgodne z tendencją rozwoju iranistyki europejskiej i światowej, w którym krakowscy irańscy mają swój udział.

Do połowy lat 70. kontakty z Iranem i możliwości wyjazdów stypendialnych dla pracowników i studentów niemalże nie istniały, nie było perskojęzycznych lektorów, brakowało książek. Absolwenci kończyli studia z bierną znajomością języka i nawet od magistrantów nie wymagano czytania literatury perskiej w oryginale. Możliwości wyjazdów do Iranu pojawiły się dopiero na krótko przed rewolucją 1978/1979, po czym na kilkanaście lat znów się urwały. W latach 80. jedyną możliwością był wyjazd z polską firmą w charakterze tłumacza, co wyko-

³² *Księga czynów Ardaszyra syna Papaka*, przetłumaczył T. Gacek, Księgarnia Akademicka, Kraków 2006; K. Maciuszak, *Średnioperski poemat Drzewo asyryjskie i jego partyjska geneza*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2007.

³³ Moulana Dżalaloddin Rumi, *W mgnieniu słów. Poezje*, wybrał, przełożył z perskiego oraz przedmową i przypisami opatrzył M. Smurzyński, Homini, Kraków 2008.

³⁴ *Ādamhā ru-ye pol. Še'rhā -i az Vis'uāvā Šimborskā*, tarjome: Mārek Esmużinski, Šahrām Šeydā'i, Čukā Čekād, Tehrān: Našr-e Markaz 1376 (1997).

rzystało kilkoro krakowskich absolwentów, wracając ze świetną znajomością kraju i języka. Otworzyły się też możliwości angażowania rodzimych użytkowników języka perskiego jako lektorów.

Dziś zarówno na skutek zmian politycznych, jak i dzięki wysiłkom i ciężkiej pracy kolejnych pokoleń krakowskich iranistów sytuacja bardzo się zmieniła. Baza biblioteczna ciągle pozostawia wiele do życzenia, brakuje środków na rozwój młodej kadry i na rozbudowę programu dydaktycznego. Fluktuacje sytuacji politycznej w Iranie i polskiej polityki zagranicznej nie pozwalają na utrzymywanie regularnej wymiany kulturalnej i naukowej z tym krajem. Mimo to przez ostatnie 30 lat przed krakowską iranistyką otworzyły się liczne nowe możliwości, znacznie podniósł się jej poziom naukowy i standardy nauczania. Krakowscy iranisci są członkami stowarzyszeń międzynarodowych, jeżdżą na konferencje, publikują w zagranicznych czasopismach i tomach zbiorowych, biorą udział w międzynarodowych projektach badawczych. Studenci, których liczba ciągle wzrasta, pomimo różnie układających się stosunków z Iranem jeżdżą tam, jeśli nie na dłuższe stypendia, to na kursy językowe lub wyprawy prywatne. W roku 2011 krakowska iranistyka będzie gospodarzem wydarzenia cyklicznego o uznanej randze międzynarodowej – 7th European Conference of Iranian Studies, organizowanej co cztery lata przez Societas Iranologica Europaea – europejskie stowarzyszenie naukowe, do którego należy większość krakowskich iranistów.